

Majanduspoliitika alused

Kordamisküsimuste vastused

1. Majanduspoliitika teooria ja koht sotsiaalteaduste süsteemis

Majanduspoliitika kuulub majandusteaduste hulka ja on sarnaselt teiste majanduse valdkondadega ning distsipliinidega tihedalt seotud teiste ühiskonnateadustega.

Seega majanduspoliitika hõlmab majanduspoliitiliste eesmärkide, abinõude ja strateegiate uurimist, samuti ka majandusliku arengu prognoosi. Uuritakse küsimusi, mis puudutavad eesmärkide püstitamist, otsustusprotsessi, konfliktide lahendamist ja koordineerimisprobleeme. Lisaks püüab majanduspoliitika teooria olla nõuandjaks poliitikategijatele otsuste langetamisel. Eesmärgiks on praktilise majanduspoliitika tõhustamine tehes eesmärgid selgepiiriliseimateks, parandades otsustusprotsessi, konfliktsituatsioonide lahendamist jne.

2. Majanduspoliitika teooria ja praktika seosed

Majanduspoliitika puhul on oluline rõhutada selle tihedat seotust majandusteooriaga. Majanduspoliitilise teooria ülesandeks on majandusteoreetiliste teadmiste alusel püstitada vajalikke rakenduslikke probleeme ja ülesandeid ning töötada välja abinõusid nende lahendamiseks.

3. Majanduspoliitika elluviijad demokraatilikes ühiskondades

Sektor/tasand	Elluviijad
1. Rahvusvaheline tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Euroopa Liit (EU) • Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) • Maailma Kaubandusorganisatsioon (WTO) • Maailmapank (WB)
2. Riiklik tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Parlament • Valitsus
3. Ametkondlik tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Kohtud • Keskpang • Haigekassa • Tarbijakaitseamet • Konkurentsiamet
4. Kohalik tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Linna- ja vallavalitsused
5. Erasektor	<ul style="list-style-type: none"> • Ametiühingud • Tööandjate ühendused • Teised ühiskondlikud organisatsioonid

4. Majanduspoliitika piiratud vabaduse olemus

Majanduspoliitika on osa riigi üldisest poliitikast. Majanduspoliitika teooria tunnistab, et majanduspoliitilisi otsuseid saab seletada ainult siis, kui lisaks majanduslikele protsessidele püütakse analüüsida ka poliitilisi. Tuleb aru saada, et kõik inimesed on ühiskonna majandusliku ja poliitilise süsteemi osad. Seetõttu on kõik majandussüsteemis toimuvad protsessid ja ka süsteemi struktuur mõjutatud vastastikuselt sõltuvusest poliitilise süsteemi, näiteks demokraatiaga. Sellist lähenemist nimetatakse "kordadevaheliseks sõltuvuseks" (*Interdependenz der Ordnungen*) ja see on kasutusele võetud Freiburg'i majandusteadlaste koolkonna juhi Walter Euckeni poolt. Sama

lähenedmist on viimastel kümnenditel kasutanud ka avaliku valiku teooria¹ (*public choice theory*) ja poliitikateooria majandust uurivad harud.

Eelnevast lähtudes tuleb väita, et majanduspoliitika elluviijad ei ole oma otsustustes piiramatult vabad. Nende võimalusi piiravad nende endi pädevus, kehtiv poliitiline kord ja huvigrupid. Lühidalt, ühiskondlike normide süsteemid ei võimalda majanduspoliitilisi otsuseid sõltumatult vastu võtta. Lühiajaliselt tuleb neid institutsioone ja ühiskondliku otsustusprotsessi reegleid tõlgendada kui muutumatuid konstante. **Majanduspoliitika elluviijad sõltuvad peamiselt järgmistest ühiskondlikest otsustussüsteemidest:**

5. Otsustussüsteemid ja nende olemus

- **Turusüsteem (ex-post, avastamisprotseduur)**
- **Demokraatia (logrolling, huvide asümmeetriline jaotus)**
- **Bürokraatia (väike grupp juhib suuri protsesse, probleemi jagamine osadeks, bürokraatia kasvuga kaasnev heaolukadu)**
- **erinevad läbirääkimiste süsteemid. (Saksamaa tööjõuturg VS Eesti tööjõuturg)**

Olemust ei viitsi lahata, see niigi selge...

6. Otsustussüsteemide probleemid (eelmises punktis nimetatud)

7. Sotsiaalsed väärtused majanduspoliitika eesmärkidena

1. **Vabadus** – Siin on mõeldud igaühe vabadust seada ise oma eesmärgid ja töötada nende saavutamiseks. Majanduses tähendab see vaba turukorraldust. Kuid vabadus peab siiski olema piiritletud. Individuaalne vabadus väärtusena lõpeb seal, kus ta hakkab piirama teiste vabadust.
2. **Õiglus** – Majanduses keskendutakse õigluse küsimustest rääkides tihtipeale sotsiaalsele õiglusele ja õiglasele jaotusele. Ühiskondlikku rikkust tuleb jaotada ühiskondlikult õiglaselt. Eksisteerib aga ka teist tüüpi õiglus, mis on ühiskondlikult oluline – õiglus seaduse ees. See nõuab, et kõik ühiskonna liikmed omaksid võrdseid õigusi ja kohustusi. Ühiskonnas, kus toimub varade ümberjaotamine rikkamatelt vaesematele, ei eksisteeri enam seesugust õiglust. Siit võib tuleneda vastuolu.
3. **Turvalisus** – Turvalisuse eesmärk ei tähenda mitte ainult rahu ühiskonnas ja ühiskondade vahel, vaid samuti paremaid majanduslikke ja sotsiaalseid garantiisid. Tuleb rõhutada, et jaotusprotsessi põhjendusena on turvalisuse eesmärk märksa mõjusam õigluse eesmärgist. On vägagi küsitav, missugune ümberjaotuse määr on õiglane. Missugune keskmine maksumäär või milline maksusüsteem annaks meile ühiskondlikult kõige õiglasema tulemuse? Ühiskondliku turvalisuse astet iga kodaniku kohta on aga küllaltki lihtne defineerida. Selleks võib olla kasvõi näiteks minimaalne sissetulek, mida ühiskond on võimeline igale oma liikmele garanteerima. Olgugi, et see sissetulek võib olla riigiti vägagi erinev (näiteks Eestis ja Saksamaal), on teda ometi igas riigis võimalik defineerida.

8. Majandussüsteemide kirjeldamise olulised aspektid

1. **Süsteemi elemendid** (majandussüsteemis inimesed kui tarbijad ja tootjad).
2. **Elementide suhted** (tootmis-, vahetus- ja jaotusprotsessid).
3. **Süsteemi kord** (antud juhul majanduslik kord, turumajanduse reeglid).

9. Turumajanduse reaaltüübid

¹ Kasutatakse ka mõisteid uus poliitiline ökonomia ja poliitika majanduslik teooria (vt. Sepp, 1998)

Vabale turumajandusele on iseloomulik riigi minimaalne sekkumine. Riigil on vaid üldiste raamtingimuste tagamise funktsioon, millele lisandub võib-olla ka mõne avaliku hüvise tootmine. Sellist turumajandust võib nimetada ka *laissez-faire*-turumajanduseks. Sotsiaalset turumajandust iseloomustavad kõrgemad maksud, sagedasemad interventsioonid ja tulusiirded. Teiseks keskses eesmärgiks on konkurentsivabaduse kindlustamine. Sotsiaalne turumajandus püüab ühendada turu produktiivsust maksimaalse sotsiaalse õiglusega. Selle suuna äärmuslikuks näiteks on heaolumajandus. See on majandussüsteem, kus poliitilised ja administratiivsed jõud püüavad muuta turujõudude tegevust kolmes suunas:

- garanteerida indiviididele ja peredele minimaalselt vajalik sissetulek, mis ei sõltuks nende vara turuväärtusest;
- minimeerida sotsiaalset ebakindlust, näiteks laialdaste sotsiaalsete garantiide süsteemi kaudu;
- kindlustada parimad võimalikud avalike teenuste standardid kõigile kodanikele, hoolimata nende staatusest või klassikuuluvusest.

10. Riigi sekkumise vajadus turumajanduses

Heaoluökoonoomika tugineb Pareto-optimaalsuse printsiibile turulahendite hindamisel. Sellekohaselt täheldatakse reaalsel turul tõrkeid, peamisteks põhjusteks välismõjud ja avalikud hüvised. Lahendamaks esilekerkinud probleeme, nõuab heaoluökoonoomika riigi sekkumist.

11. Turutõrgete mõiste ja liigid, näited

Majandus on Pareto-efektiivne vaid teataval tingimustel ning on olemas olukorrad, mille puhul turg ei ole Pareto-efektiivne. Neid nimetatakse turutõrgeteks ning need on valitsusele tegutsemisajenditeks.

Nimetatud olukordi on kuus:

1. konkurentsitõrked;(kartellid, ühinemised, monopolid)
2. üldkasutatavad hüvised; (piiramatus ja välistamatus, tuletorn majandusteaduses)
3. välismõjud tootmisest ja tarbimisest; (negatiivsed(keskkonna saastamine), positiivsed (vaktsineerimine).
4. puudulikud turud;
5. infotõrked (tarbijate käsutuses oleva informatsiooni puudulikkus ja arvamus, et turg pakub ise liiga vähe informatsiooni), lemon market, kindlustusturg;
6. tööpuudus koos inflatsiooni ja tasakaalutu majandusega. (Stiglitz, 1995).

12. Turutõrgete analüüsi kriitika

Traditsiooniline majandusteadus eeldab turu toimimist piiravate tegurite olemasolu. Isegi majandusteadlased, kes tavaliselt eelistavad majanduslike probleemide lahendamisel turulahendeid, möönavad turutõrgete olulisust. Valitsuselt nõutakse poliitikat, mis muudaks turul toimuvaid arenguid. Paraku saab tõrget defineerida ainult seoses “nirvaana-lähenemisega”² neoklassikalisele Pareto-optimumile. Turg kui konkurentsiprotsess on vaid avastamisprotseduuriks, mis aitab leida paremaid lahendusi, kuid mitte staatilist optimumi. Selline optimum ei saa ka olla majanduspoliitika eesmärgiks.

Neoklassikalise heaoluökoonoomika üks põhieeldusi oli täieliku informatsiooni olemasolu.

Teadmised on ühiskonnas (vastupidi neoklassikalisele lähenemisviisile) hajutatud ja üks isik või institutsioon ei suuda neid koondada (iseegi mitte riik). Seepärast ongi vaja konkurentsi kui avastamisprotseduri. Riigi tegevus, mis püüab konkurentsi pidurdada või moonutada, kukub läbi. Kasulik saab olla vaid selline riigi sekkumine, mis toetab konkurentsi ning aktsepteerib sellest tulenevaid asjaolusid. Seda eriti siirdemaades, kus puudub hästitoimiv turg.

---

² Nagu Demsetz (1969) rõhutas, eksisteerib Pareto-optimum ainult paradiisis, aga mitte kusagil reaalsuses.

13. Kasvava riigipoolse aktiivsuse võimalikud tagajärjed

Demokraatidel on kalduvus kasutada subside, siirdeid ja regulatsioone soosimaks erinevaid vähemusi ja huvigruppe valijaskonnas. Demokraatlik režiim, kus on poliitiliste jõudude konkurents, reageerib erinevate valijagruppide nõudmistele. Sellised nõudmised aja jooksul suurenevad. Mida vanem ja sõdadest puutumata on demokraatia, seda kõrgem on reguleerituse, maksude, subside ja siirete tase. Sellisel riigi suureneval sekkumisel on negatiivsed mõjud majanduskasvule. Reeglitega piiramata demokraatia puhul kasvab riigipoolse sekkumise ulatus, hakates õõnestama efektiivsust, produktiivsust ja turumajanduse innovatiivseid võimalusi. Nii hävineb tekkinud heaoluriigi majanduslik baas. Samuti piiratakse regulatsioonide, interventsioonide, kõrgete maksude ja täieliku sotsiaalkindlustussüsteemiga üha enam ja enam kodanike vabadusi.

14. Konkurentsi mõiste, konkurentsiaspektid ja –vormid.

Tavapäraselt on konkurents indiviidide või gruppide eesmärgipärane püüdlus parema situatsiooni poole teistega võrreldes.

Konkurentsiaspektid

- Konkurentsil on tagajärjed, turutulemused
- Konkurents näitab ennast turuprotsessi kulgemises, osaliste turukäitumises.
- Konkurents toimib sedavõrd, kui võrd on olemas vajalikud ja piisavad konkurentsieeldused (eelkõige turustruktuur).

Konkurentsvormid

- Markidevaheline (interbrand)
- Margisisene (intra-brand)
- Firmasisene
- Firmadevaheline

15. Konkurentsi erinevad teoreetilised käsitlused ja nende lähtekohad

Konkurentsi liberaalsele käsitlusele on 18. sajandi lõpul ja 19. sajandi alguses aluse pannud inglise majandusteadlased **Adam Smith** (1723–1790), **David Hume** (1711–1776) ja teised. Nende käsitlus põhineb vabal konkurentsil, kus efektiivsus on peamiseks motiveerivaks, koordineerivaks ja kontrollivaks mehhanismiks. (absolutism, merkantilism). Liberalism maksimaalne heaolu võimalikult paljudele inimestele. (Saksa LV kogemus)

Ordo-liberaalid. W. Eucken. Turule sisenemine vaba ja ilma tõketeta, hinnad turuosaliste jaoks fikseeritud.

Neoklassikaline lähenemine. Kadunud konkurents kui dünaamiline protsess, kõik taandatakse matemaatilisele optimeerimisülesandele, innovaatoril ei ole kohta. Ühiskonna heaolu kasvu määravad vaid eksogeensed tegurid: rahvastiku ja tehnoloogilise protsessi kasv.

Töötav konkurents. J.M Clark. „Turustruktuuri, -käitumise ja -tulemuse testid.. on mõjutatud makro- ja mikrotasandi mõjutustest (eralduvõetuna ei anna testid head tulemust ning ka koosvõetuna ei ole tulemus rahuldav).

Chicago koolkond. J. Stigler ja H. Demsetz. Eesmärgiks tarbijate heaolu, olulisimaks mõõdupuuks efektiivsus kriteerium. Konkurents tugevamate ellujäämine, efektiivselt suudavad toota vaid suured ettevõtted, aktiivne konkurentsipoliitika ebaefektiivne.

Klassikaline-evolutsiooniline lähenemine. Hayek, Mises, Kizner. „Loova hävitamise protsess” (innovatsiooni ja imitatsiooni faas). Heuss’i neljafaasiline turu arengumudel (innovaatorid e pioneerid, spontaanselt reageerivad, konservatiivsed ettevõtjad). Konkurentsipoliitika põhijärgkriteeriumiks konkurentsivabadus.

16. Euroopa Liidu konkurentsipoliitika eesmärgid ja põhivaldkonnad

Keelustatakse kahe või enama ettevõtte vahelised kokkulepped või kooskõlastatud tegevus, mis mõjutavad liikmesriikide vahelist kaubandust ja piiravad konkurentsi ühisturul. Keelustatud on ka turu jaotamine, hindade fikseerimine, kogustealased kokkulepped, pakkumise piiramine ning diskrimineeriv turustamine.

- Konkurentsi piiravate kokkulepete kõrvaldamine ja turguvalitseva seisundi kuritarvitamise lõpetamine

- Ettevõtete ühinemiste kontroll
- Monopolistlike majandussektorite liberaliseerimine
- Riigiabi üle teostatav järelevalve

17. Stabiilsatsioonipoliitika erinevad kontseptsioonid

Keynes'i kontseptsioon. Erasektori ebastabiilsus(N: töötus). Erasektori investeerimise muutumine, eratööstusest tingitud ebastabiilsus, ebastabiilne rahanõudlus. Riigi ülesandeks erasektori tsükliliste kulutuste kompenseerimine tsüklite vastaste impulsside kaudu. Kuna rahapoliitika tulemusi peetakse ebakindlaiks, on keinsianistliku stabiilsatsioonipoliitika põhiinstrumentideks fiskaalpoliitika, näiteks riigi kulutuste varieerimine. See peaks otseselt mõjutama makromajanduslikke muutujaid, tulemus peaks olema hästi ennustatav ja koheselt kasutatav. Et hinnataseme stabiilsus pole peamiseks eesmärgiks, aktsepteeritakse inflatsiooni lõivuna tähtsamate eesmärkide nagu majanduskasvu ning täieliku tööhõive saavutamisel.

Monetarism. Erasektori olemuslik stabiilsus, erasektori adapteerumisprotsessid, kõikumisi põhjustab keskpanga käitumine, erasektor ebastabiilsuse allikaks, võimaline absorbeerima šokke. Adaptsiooni takistavad:

- Esmalt takistavad kohest adaptsiooni tehingukulud (infokulu, tehingu sõlmimise kulu).
- Kohanemisel on viitaeg, mis sõltub majanduslike impulsside ja institutsionaalsete kohanemispäringute olemusest, survest ja kestvusest.
- Demokraatliku süsteemi poolt esile kutsutud tsüklilised impulsid (korduvad valimised), mis võivad kohanemisprotsesse häirida.

Sisuks meetmed, mis ennetavad šokke, domineerima rahapoliitika, nominaalse rahapakkumise kasv, ujuvkuurss.

18. Stabiilsatsioonisihid ja nende tähtsus stabiilsatsioonipoliitikas

- madal töötuse tase;
- stabiilne hinnatase;
- tasakaalustatud maksebilanss;
- majanduse pidev reaalkasv.

19. Stabiilsatsioonipoliitika instrumendid

Riigi kulutused, maksud(mõjutavad ka erakulutusi), laenu tase. Tutupoliitika instrumendid: miinimumpalgad, palga- või hinnakülmutamine. Informatsioonipoliitika, otsene hinnaregulatsioon, poliitilised sekkumised, iseseisev keskpang, selge konkurentsipoliitika.

20. Rahapoliitika peamised ülesanded

Rahapakkumise kujundamine, nominaalse rahapakkumise kasv. Rahasüsteemi eest vastutamine, kodumaise rahapakkumise ning rahvusvaheliste valuutasuhete kordineerimine. Raha väärtuse stabiilsus.

21. Rahapoliitika strateegiad ja instrumendid

Ainsaks tõhusaks rahapoliitika instrumendiks peetakse reaalsel rahapakkumist. Rahapakkumine peaks kasvama määral, mis vastab tootmispotentsiaali kasvule. (**Monetaristid**, joonis). Vastupidiselt monetaristide reeglile rahapakkumise kohta soovivad **keinsianistid** keskpanga-poolset intressimäärade taseme kontrolli täieliku tööhõive tasakaalu saavutamiseks. Kuivõrd ei ole võimalik täpselt tuvastada majandusliku ebastabiilsuse põhjust, on mõlemad monetaarstrateegiad problemaatilised. Fikseeritud intressimäärade taseme strateegia kutsuks reaalsektori ebastabiilsuse puhul esile majanduslike tsüklite laienemise ning reaalse rahapakkumise fikseeritud kasvumäär kutsuks rahandussektori ebastabiilsuse puhul esile tootmispotentsiaali mahu suuremaid kõikumisi. Seetõttu eelistavad paljud tänapäeva majandusteadlased piiratud intressimäärade elastsel reaalse rahapakkumise strateegiat. See kujutab endast reaalse rahapakkumise kohandumist reaalsele tingimustele.

22. Ostujõu pariteedi teooria

(G. Cassel). Nominaalne vahetuskurs (suhe kahe vääringu vahel), reaalne vahetuskurs.

$$e(\text{reaalne}) = \frac{1}{P} \div \frac{1}{eP^*} = \frac{eP^*}{P}$$

Kui $e=1$, siis vahetuskursi ostujõu pariteet. Selle järgi vahetuskursi def.: kindlate hindade vaadelduna peab valuuta ostujõud kõikides riikides olema sama. (Analüüsitakse kaubeldavate hüviste juhtumeid. E: 1 homogeenne hüvis, täiuslik konkurents). Vahetuskurs:

$$e = \frac{P(t)}{P^*(t)}$$

Kui kodumaine inflatsioonimäär on kõrgem kui välismaine, on tulemuseks kodumaise vääringu devalveerumine. Nominaalse vahetuskursi ülesandeks on kodumaise ning välismaise inflatsioonimäära erinevusest (rahvusvahelisele konkurentsivõimele) tulenevate mõjude kompenseerimine ning reaalkahetuskursi stabiliseerimine.

23. Vahetuskurs poliitikainstrumendina

Näiteks nominaalse vahetuskursi tõus kutsus kodumaise ning välismaise hinnataseme muutumatuse korral esile koduse valuuta reaalkahetuskursi ning sealtkaudu kodumaise konkurentsivõime paranemise maailma mastaabis. Nominaalkahetuskursi langemine seevastu põhjustab kodumaise vääringu reaalkahetuskursi ning sealtkaudu kodumaise konkurentsivõime languse. Mõlemal juhul on tulemuseks olulised mõjud kodumaisele ning rahvusvahelisele turule. Eriti kodumaise vääringu devalveerimine on poliitikute jaoks tähtis poliitikainstrument ekspordi ning selle tulemusel tulu ja tööhõive toetamisel.

Bretton Woodsi-süsteem; Euroopa Rahasüsteem (EMS) ning Eesti valuutakomiteesüsteem.

24. Valuutakomitee vahetuskursi süsteem (Eesti rahasüsteemi näide)

Põhimõte:

- CBA on fikseeritud vahetuskursisüsteem
- Kohustus vahetada kodumaist valuutat fikseeritud kursi alusel ankurvaluutaks ja vastupidi
- Keskpanga kohustuste piiritlemine olemasolevate valuuta- ja kullareservidega

Kriitika:

- CBA kohustusliku kattevara nõue
- Rahapoliitilise iseseisvuse loovutamise
- Keeld rahastada hätta sattunud krediitdialutusi ja riigi eelarvet (LOLR põhimõte).

Alates Eesti krooni käibelevõtmisest 1992. aastal on ta olnud seotud Saksa margaga suhtes 8:1 ning sealtkaudu seotud ka Euroopa Rahasüsteemiga, tänapäeval Euroopa uue vääringu, euroga.

25. Optimaalse valuutapiirkonna teooria; kesksed kriteeriumid valuutapiirkonna piiritlemiseks

- R. Mundell (1961) – ressursside piisav mobiilsuse tase
- I. McKinnon (1963) – majanduse avatuse aste
- P. Kenen (1969) – tootmise ja ekspordistruktuuri mitmekesisus
- R. Vaubel (1988) – reaalkahetuskurside stabiilsus

26. Rahaliidu olemus ja vajalikkus EMU näitel

Rahaliit on saavutatav erisuguse rahapoliitilise koostöö, nagu näiteks valuutakursiliitude, konkureeriva- või paralleelvaluutaliitude kaudu. Riskide ja kulude vähendamine:

- Vahetuskurside muutumise risk
- Vahetatavuse risk
- Vahetuskurside kaitsmise kulud
- Vahetuskurside ja vahetuspäärangute infokulud
- Valuutaoperatsioonide kulud

Nende elimineerimine võimalik ainult rahaliidu so ühtse valuuta loomise läbi.

1971. „valuutamadu”; 1979. EMS, eküü; 1993. kriis, lubati kõikumine kuni 30%. Rahaliidu loomise 3 etappi (kapitali liikumise täielik vabadus, EMI loomine (keskpankade koostöö tugevdamine,

regulatiivne raamistik, 5 konvergentsikriteerimi võimalikele liikmetele), konversioonikursside kehetestamine, uus raha käibe).

27. **Rahaliitu ohustavad tegurid.**

- Asümmeetriliste šokkide ületamise keerukus;
- Liikmesriikide fiskaalsüsteemide ja fiskaalpoliitilise orientatsiooni erinevus;
- Riikide majanduse erinev arengutease.

28. **Majanduse struktuurimuutused, kolme sektori hüpotees**

Majanduse struktuuri võib defineerida kui sisemajanduse kogutoodangu jaotust üksikute majandussektorite vahel. Struktuurimuutust võib määratleda nende sektorite osakaalude muutusena ajas. (kestev, määrava tähtsusega).

Kolme sektori hüpotees. Alguses tõrjub sekundaarsektor kõrvale primaarsektori, kuid lõpuks peab sekundaarsektor kokku tõmbuma laieneva tertsiaarsektori tõttu. Üksikute sektorite suhteline tähtsus sõltub majanduse arengutasemest. Nõrgalt arenenud majanduses on valdav primaarsektor, keskmise taseme korral sekundaarsektor ning kõrge arengutaseme korral domineerib tertsiaarsektor. Heuss'i 4 turu arengufaasi.

29. **Struktuurimuutuste põhjused**

Pakkumise või nõudluse arengud. **Pakkumise dünaamika** (toote-, protsessi- ja asukohainnovatsioon). **Nõudluse dünaamika** (kasvav *per capita* sissetulek, suhteliste hindade muutus). Väikese sissetuleku korral on nõudlus toidu, riiete ning korterite järele kõrge. Kuid kasvava *per capita* sissetuleku korral suureneb nõudlus selliste tarbekaupade järele nagu autod, kodusüstus ning teenused.

30. **Struktuuripoliitika strateegiad:** korrapiolitika, sekkuvat tüüpi majanduspoliitika.

Võimalikud ülesanded (*ex-ante* probleem):

- Rahvusvaheliselt konkurentsivõimetute, kuid tulevikus edukate sektorite toetamine
- Uute innovaatiliste, kuid ka riskantsete arenevate sektorite toetamine
- Uute energiaallikate arendamise toetamine
- Energiat ja keskkonda säästvate tehnoloogiate väljatöötamise toetamine

Turuprotsesside aeglustamine (sotsiaalsete probleemide leevendamine):

- Fikseeritud hinnad
- Tariifsed ja mittetariifsed barjäärid
- Importkvoodid
- subsiidiumid

Turuprotsesside asendamise argumendid (investeeringute otsene kontrollimine riigi poolt)

- Turuhinnad annavad valesid signaale;
- Tarbija sõltumatust piirab üha enam pakujate võim (nt reklaami kaudu);
- Avalike hüviste ja kasulike toodete liiga vähenenud tootmine;

31. **Euroopa Liidu (EL) ühise põllumajanduspoliitika eesmärgid ja korraldus**

Eesmärgid:

- Põllumajanduse tootlikkuse tõstmine
- Kindlustada põllumajandusega tegeleva rahvastikuosa rahuldav elatustase
- Stabiliseerida turud
- Tagada toiduainetega varustamine
- Tagada mõistlikud tarbijahinnad

Korraldus:

- Ühtne turg ühtsete hindadega
- EL kaupade eelistamine
- Ühine rahastamine

32. Regionaalpoliitika eesmärgid

Peamiseks ülesandeks on juhtivate keskuste ning mahajäänud perifeeria majanduslik lähendamine, ressursside pareto-optimaalne paigutus. Majandusteadlaste arvates (nende jaoks on tihti olulisim kasvueesmärk) on regionaalpoliitika ülesandeks jaotada tootmisressursse ruumiliselt sellisel viisil, et maksimeeritaks majanduse kogutoodang. Regionaalpoliitiliste otsuste aluseks ei peaks olema mitte tootlikkus momendi situatsioonis, vaid kasvupotentsiaal. Eesmärgid: **kasvueesmärk, stabilisatsioonieesmärk, jaotuseesmärk** (aktiivne VS passiivne)

33. Regionaalpoliitika strateegiad ja instrumendid

Strateegiad:

- turule orienteeritud;
- ressursisubsideerimine;
- innovatsioonile orienteeritud;
- ekspordile orienteeritud;
- infrastruktuurile orienteeritud.

34. ELi regionaalpoliitika põhimõtted ja korraldus

Eesmärgiks on sotsiaalsete ja majanduslike erinevuste vähendamine nii liikmesriikide kui ka regioonide vahel.

Regionaalpoliitika suunatud **sihtaladele**:

- vähemarenenud regioonid, mille SKT elaniku kohta on kolme viimase aasta jooksul alla 75% Euroopa Liidu keskmisest;
- regioonid, kus toimuvad ulatuslikud majanduslikud ja sotsiaalsed muudatused;
- inimressursside arendamine väljaspool kahte esimest sihtala.

1988. loodi **Ühine Toetusraamistik** (CSF), kus lähtutakse kontsentratsiooni, programmilisuse, partnerluse ja täiendavuse põhimõtetest.

35. Eesti regionaalpoliitika põhikomponendid ja printsiibid

Põhikomponendid

- maakondlik arendustegevus;
- sihtaladele suunatud regionaalpoliitika;
- harupoliitikate seostamine regionaalpoliitika eesmärkidega.

Harupoliitilised tegevused

- teede- ja sidevõrkude väljaarendamine, opereerimine;
- ühistransporditoetused;
- riiklik finantsabi (toetused, laenud, garantiid) ettevõtluks;
- ettevõtluks tugiteenuste väljaarendamine;
- hoolekande- ja meditsiinasutuste väljaarendamine;
- riigiasutuste paigutamine;
- kaitsealade rajamine;
- kohalike omavalitsuste arengut stimuleeriva tulubaasi edasiarendamine;
- haldusterritoriaalne korraldus.

36. EL struktuurifondid.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERDF)

- Investeeringud tootmisse uute töökohtade loomiseks;
- Varieeruva ulatusega investeeringud infrastruktuuridesse;
- Investeeringud haridusse ja tervishoidu;
- Uurimis- ja arendustegevuse alane toetus;
- Keskkonnaalased investeeringud

Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) eesmärgid:

- pikaajaliselt töötute isikute kaasamine tööhõivesse;
- tööd otsivate noorte kaasamine tööhõivesse;
- tööturul tõrjutud isikute kaasamine tööhõivesse;
- võrdsete võimaluste tagamine tööturul;

- töötajate kohanemine majanduslike muutustega;
- tööhõive stabiilsuse ja kasvu tagamine;
- haridus- ja koolitussüsteemide tugevdamine;
- inimpotentsiaali tugevdamine.

Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF)

- Põllumeeste sissetulekute toetamine
- Tegevuse alustamise toetus noortele põllumeestele
- Uute tegevusalade soodustamine maal
- Tootjate assotsiatsiooni loomise toetamine
- Põllumajandustoodangu kvaliteedi parandamine
- Maapiirkondade infrastruktuuri arendamine

Kalanduse Arendusrahastu (FIG)

Ühtekuuluvusfond (Cohesion Fund)(Keskonnaprojektid, transpordi-infrastruktuuri projektid)